

die zich ook aan breekt in de kringen der jong-letterkundigen en nieuw-socialisten, kan in zeker opzicht als een religieuze beweging, wijl geboren uit een religieuze behoefte, worden gekarakteriseerd.

Op het meer kerkelijk getypeerd terrein rijzen de, vooral uit de Angel-Saksische wereld ingevoerde, sekten als paddestoelen uit den zwaren Nederlandschen grond.

De Roomsche-Katholieke Kerk ontwaakte tot een nieuwe propagandistische actie, en slaat hare breedte vlerken koesterend uit over de teruggekeerde „dolende" zielen.

En sinds het midden der vorige eeuw is het ingedommeld Holland opgeschrikt door een onder de geniale leiding van Dr. Kuyper als uit de dooden verreezen, verjongd Calvinisme, waarvoor ons blad een bescheiden, maar beslist, banierdrager wil zijn.

B. W.

UIT DE SCHRIFT.

Verbondsaanvaarding.

Maak u een ark van goferhout.
Genesis 6:14a.

Alle verlossing is Gods werk.

De behoudenis ten leven gaat van Hem uit, en het Verbond, dat tusschen Hem en den zondaar bestaan mag, is niet door deze twee partijen tegelijk gesloten, maar door den Heere, en door Hem alleen met ons opgericht. Hij is tot ons neergedaald. Hij moet ons eerst grijpen, en pas wanneer Zijn hand ons getrokken heeft, kunnen wij Hem in den geloove omklemmen.

Denkt slechts aan de historie van de ark des behouds.

Hier heeft alle redding haar oorsprong in den Heere, want, en hier gaat de lijn der verlossing tot in Gods verkiezende liefde terug. Noach vindt eerst genade in Zijn oogen. Dan daalt die lijn in den tijd en de werkelijkheid, want de Heere richt met Noach Zijn Verbond op, en in dat Verbond gaat alle heil van Hem uit. In Hem is de gedachte van de ark. Hij maakt het middel der ontkoming bekend. Hij openbaart in klaar licht den weg des levens, en

alle roem is uitgesloten,
onverdiende zaligheid
heb ik van mijn God genoten.
Ik Roem in vrije gunst alleen.

Maar daarmee is de redding niet volbracht.

Het Verbond Gods heeft twee deelen.

Het komt wel van den Heere, maar in Zijn gunst laat Hij het niet alleen van Hem zijn, want de mensch moet het Verbond aanvaarden. Noach moet zijn medearbeider zijn. Hij moet den Verbondseisch volbrengen. Hij heeft het reddingsmiddel aan te grijpen, en daartoe komt Gods roeping tot Lamech's zoon: Maak u een ark van goferhout.

En in de vervulling van die roeping ligt de verbondsaanvaarding.

Ja, de Heere zal redden, indien Noach geloovig, maar ook met inspanning van alle krachten, en ondanks de bespottende der wereld het redmiddel bouwt, en alleen in dien weg der gehoorzaamheid ziet hij de nieuwe wereld.

In dien weg hebben wij ook te wandelen.

God beveelt ook ons: Maak u een ark van goferhout. Hij, Wiens genade en verkiezing er eerst is, en Die in Zijn Verbond deze verkiezing tot werkelijkheid brengt, vraagt ook van ons de Verbondsaanvaarding, en roept ook ons om zijn medearbeiders te zijn.

Maar kunnen wij nu een ark maken?

Kunnen wij eigen verlossing bewerken?

Jezus Christus heeft toch alles, alles volbracht, en wij mogen en kunnen aan Zijn heerlijk Middelaarswerk niets toevoegen? Neen, dat kunnen wij niet, en wij behoeven het ook niet te probeeren, want al ons poging loopt op finis en ondergang uit, en toch... maak u een ark van goferhout.

Wij zullen het redmiddel aangrijpen.

Wij moeten het Evangelie der verzoening gelooven.

Wij hebben onze zaligheid te werken met vreeze en beven, en als ge zoo het bouwen van uw levensark verstaat, o dan is u het goferhout gegeven in Christus en in Zijn heil, waaruit gij nemen moogt om uw roeping en verkiezing vast te maken.

Die eisch geldt voor heel het leven.

Voor uzelf, om alle, alle middelen ter redding aan te grijpen.

Voor uw kinderen, om voor hen alles, alles te doen wat hun zaligheid dienstbaar kan zijn.

Voor het menschenleven om u heen, om indien het kon die zuchtende, zinkende wereld redding te brengen.

En ziet dan toe, hoe ge bouwt.

Noach ontving een nauwkeurige beschrijving van God.

Vaagheid van bestek had hem het leven gekost. Zoo staat het nog.

Een vaag, zwevend Christendom, of wilt ge een onbelijnde beschrijving van het reddingsschip, brengt u in velerlei gevaren, en kan u den ondergang tegemoet voeren, en... bouwt daarom zuiver en bevestigd naar het model Gods.

Dat vindt gij in Zijn Woord.

Zijn Evangelie teekent het bestek, en... ja dat bestek is van dien aard, dat de wereld u bespot om uw lompe ark en uw strakke leer, maar laat haar spotten. Zij moge spelevaren in haar geneugten en weelde, het is ons niet om een plezierreis te doen, maar om eeuwig behouden te worden en het leven te zien.

Maak u een ark van goferhout!

Noach heeft die roeping gehoorzaamd, en zijn bouwen was een geloofswerk, want hij had met zooveel moeilijkheden te worstelen. De bouw was op zichzelf reeds zoo'n zware taak. Er was nog niets, dat aan een Zondvloed deed denken. Om hem heen lachte en spotte een wufte, lichtzinnige wereld, maar... Noach heeft geloofd en gehoorzaamd, en in dat rotsvaste geloof gebouwd, en is behouden geworden.

Gehoorzaamt gij ook?

Ook voor u is de verbondsaanvaarding niet gemakkelijk.

Het ark-bouwen is een zware taak.

Ook gij hebt met uw zwakheid en een spottende wereld te doen.

Maar... houdt uw oog op Christus gericht.

Als gij bouwt, zal Hij uw handen sterken.

En in Hem is uw levensark reeds gereed.

K. D.

KERKELIJK LEVEN.

Reformatie schakeeringen.

Nog nooit werd er een reformatie actie gevoerd, waarbij allen, die er aan deel namen het tot in onderdeelen met elkander eens waren.

Ook van de reformatie, waartoe ons blad wenscht mee te werken, mag dit niet verwacht worden.

Het zou inderdaad een unicum (iets eenigs) in de geschiedenis zijn, indien hier eenstemmigheid tot in alle bijzonderheden bestond.

Steeds vielen er nuances (schakeeringen) waar te nemen.

En wie niet al te bijziend is, kan ze ook in de reformatie actie binnen onze kerken ontdekken. Het is nu eenmaal een feit, dat alle menschen, die zeker doel willen bereiken, niet even hard loopen.

Sommigen komen wat hijgend achteraan.

Er zijn er ook, die zoo snel loopen, dat ze zich niet inder voltooide vergewissen, of ze wel den rechten weg inslaan.

De eenen moeten wat aangemoedigd worden, opdat ze wat vlugger vooruitkomen. De anderen tot bezinning worden geroepen, opdat zij zichzelf niet voorbij streven.

Alleen behoort er tusschen die allen waardeering en sympathie te bestaan.

Deze gedachte moet bij ons voorzitten: wij hebben elkander nodig.

Het gaat immers niet om verwezenlijking van persoonlijke idealen.

Maar om de reformatie der kerk.

Der gehele kerk.

Een reformatie mag geen anderen wensch koesteren, dan dat zij alle leden der kerk met zich voortstuwt.

In de praktijk zal dan wel blijken, dat er eenigen niet meekunnen.

Maar het gedeelte, dat achterblijft, behoort tot zoo klein mogelijke verhoudingen te worden teruggebracht.

En bij het ideaal dient volhard: wij willen allen medenemen.

Dat eischt vanzelf rijp overleg.

Een vast plan behoort te worden ontwikkeld.

In den weg van vurig pleidooi en rustige overtuiging moet men trachten steeds meerderen te winnen.

En vooral zie men toe, dat men niet voor eigen nuance alleen de kwalificatie van reformatie opeischt en anderen kortweg als konservatief in een hoek duwt.

Daardoor zou men onze zaak onberekenbare schade berokkenen.

Men kwekt anderen, die werkelijk reformatie voelen, in hun bedoelingen en beneemt hun den lust tot samenwerken.

Er wordt zoo een sfeer van wantrouwen geschapen.

Verdeeldheid viert hoogtij.

En de reformatie actie loopt ten slotte op niets uit.

Zij ligt in minder dan geen tijd lam geslagen ter neer.

Een eerste vereischte is het daarom, dat men elkander leert verstaan.

Een tweede, dat men hierop elkander de hand geeft: met de verwerkelijking der reformatie denkbelden mag niet gedraald, maar deze behoort in een tempo te geschieden, zoo vlug als met degelijke uitvoering overeen te brengen is.

Als ik niet miszie, dan onderscheid ik in ons kerkelijk leven bij sommigen tekenen van ongeduld.

Zij gunnen zich den tijd niet hun denkbelden te ontwikkelen, maar zien al van te voren op hen, die zich niet zoo dadelijk door hun leuzen laten inpalmen, van uit de hoogte neer. Die menschen staan volgens hen op een overwonnen standpunt. Zij zijn aftandsch. En in dien toonaard gaat het niet zelden voort.

Doch wij meenen ernstig te moeten waarschuwen: dit is de manier niet.

Zulk een methode getuigt niet van kracht.

Veel meer van nervositeit.

Dezer dagen las ik nog eens eenige oude geschriften van Kuyper — toch zeker wel een reformatie in merg en been! — door en het viel mij op, dat hij reeds voor bijna een halve eeuw wenschen uitte, die nog niet zijn vervuld.

Toch verviel hij niet tot bittere verwijten.

Neen, hij bleef rusteloos doorhameren en zijn denkbelden bepleiten.

Hij zorgde er voor alle dingen voor, dat hij het contact met het Gereformeerde volk behield.

Want hij doorzag uitnemend, dat hij zoo alleen vorderen kon.

Met heftig toornen tegen hen, die in een minder snel tempo wenschen voort te gaan, schiet men niet op.

Laat men liever waardeeren, dat er gang in hen zit en hen warm maken en reformatie kracht geven.

Laat men ook hen, die schitterende reformatie invallen hebben, maar die geen plan van reformatie hebben, bij wien het niet aan veelheid, doch wel aan eenheid in hun opvattingen ontbreekt, nopen om zich alles goed door te denken.

Onze kerken hebben uithouw nodig.

Maar nu zal men toch aan een eeuwenoud paleis niet hier een vleugel aanzetten, daar een veranda laten bijtimmeren, ginds een modernen bult op den massieven rug geven, al naar het invallt.

Zoo hebben wij er ook acht op te geven, dat men den stijl, waarin onze kerken, onder de leiding des Geestes, onder het toezicht van Christus, zijn opgetrokken, niet bederve.

Wij hebben niet genoeg aan hier en daar een uithoutje.

De uithouw moet doordacht en generaal zijn.

Daarvoor is wrijving van gedachten onmisbaar.

Maar ook verkettering, als zou iemand, die met alle vluchtig opgeworpen ideeën niet kan instemmen, niet reformatie voelen, schadelijk.

In verband daarmee zou ik er een lans voor willen breken, den naam „jongeren" eenvoudig op te ruimen.

Onze mederedacteur, Dr. Wiekens, plaatst dat woord heel verstandig tusschen aanhalingsteekens. Maar ook die aanhalingsteekens verduidelijken nog niet, wie er nu eigenlijk onder te begrijpen zijn.

De leeftijd, zoo wordt herhaaldelijk verzekerd, geeft hier den doorslag niet.

Wat dan?

De een neemt „jongeren" in heel anderen zin dan de ander.

De vrijzinnige pers ziet er stelselmatig de jong-Gereformeerden, de mannen van het Netelenbos type op aan.

Uit dien term is al heel wat verwarring voortgekomen.

Zoo oud is hij nog niet, dat hij zich reeds geheel gezet zou hebben en men er niet meer mee zou kunnen afrekenen.

En daarom late men hem rusten en roesten.

Men spreke liever van reformatie.

Men erkenne onder die reformatie de nuances.

Men zoek die allen in zijn actie te omvatten.

Men werke naar vast program.

HEPP.

— Het geval-Wisse.

Dr. Wisse heeft dan den band met onze kerken verbroken.

Als men het verslag van zijn afscheid leest en welke verhalen van eenzame worstelingen hij daarbij ten beste gaf, dan vraagt men zich onwillekeurig af of men hier niet te doen heeft met een psycho-pathologisch geval.

Bij een man als de heer Wisse is men wel eer geneigd te denken aan koele berekening.

Maar waarom zou men hier niet te doen kunnen hebben met een onvermijdelijke crisis in een geestelijk ziekteproces?

Nemen we echter het geval op zichzelf, dan heeft het onze kerken veel te zeggen.

Het is wel opmerkelijk, hoe hierbij met alle kerkelijke orde gespot is.

Dr. Wisse heeft sinds lang bezwaar tegen bepaalde leervoorstellingen en ook tegen het geestelijk leven in onze Gereformeerde kerken.

Hij sloeg echter niet den weg in, die voor hem als aangewezen lag.

Hij sprak er te voren zijn kerkeraad niet over en bracht geen gravamina bij meerdere vergaderingen in.

Hij roept eenvoudig: vaarwel!

Men speurt hier een totaal gemis van de reformatie gedachte.

Als Luther, Calvijn, de Cock, Kuyper, Rutgers ook eens zoo gehandeld hadden, wat zou er dan van de Reformatie zijn geworden?

Geheel op zichzelf staat dit geval echter niet.

Er doen zich in onze kerken meerdere verschijnselen op, waaruit valt af te leiden, dat velen den kerkelijken weg te lang vinden.

De Kerkenorde wordt dan gewoon op zij gezet. Door kerkrechtelijke beginselen wordt een streep gehaald.

Tegen zulk streven moet onvermoeid gestreden.

Ware kerkelijke

Men is maar vo

Onze nauwege

Het ke wat te v

Dat di Zoo ke

raad van scheid te

ganda te Zoodra

ken zich afscheid

Zelfs

Wij bes zich in

dan ook te vallen

gehandeld en hun

moed toe Maar e

Wat z

UIT

De plaats v

Onder

van deze als Chris

ren Woo

schappeli

denstand

Deze vra

omdat he

ding of l

den mid

is, en v

heeft. Ve

dwijning

die het

middenst

en zijn t

Is dat

Is het

wier herl

moet ga

ideaal v

korteliks

met een

eigenlijk

Hoever

op het

tot de e

begrip b

de midde

vormen,

eenen en

Maar d

Dan k

alle amb

en techn

een van

in dezen

ons niet

ontwikke

en als w

wij aan

denstand

er gewo

categorie

vormen

eischen,

ik mij al

gen, de

Welke

Wat di

heden, z

Sociologi

mogen g

„Vanzelf,

ten den

keunis v

bestemd

redden,

rend doe

handelan

vens win

langen b

zij zich

kunnen

in het

middenst

talisten."

Dit las

denstand

*) Voor

hage hield

kwam tot

dat mijn

uitemend

wijziging

Ware reformatie behoort zich te voltrekken langs kerkelijken weg.

Men is niet alleen voor zichzelf verantwoordelijk, maar voor al zijn medekerkelijken.

Onze voortgezette reformatie roept dan ook om nauwgezette studie van het kerkrecht.

Het kerkrecht is de laatste jaren onder ons wel wat te veel in onoare.

Dat dient noodig te veranderen.

Zoo kan het ook niet goedgekeurd, dat de kerkeraad van Driebergen ds. Wisse nog toestond afscheid te preeken, ook al beloofde hij geen propaganda te maken voor zijn ideeën.

Zoodra een predikant zijn voornemen doet blijken zich van onze Gereformeerde kerken te willen afscheiden, is zijn plaats niet langer op den kansel.

Zelfs niet voor één enkele maal.

Wij begrijpen wel, dat de broeders te Driebergen zich in een moeilijk parket bevonden. Het komt dan ook niet in ons op er hun al te hard over te vallen. Zij hebben volkomen te goeder trouw gehandeld. En wij verblijden ons over hun trouw en hun moedig ingrijpen. Want er was waarlijk moed toe nodig.

Maar even behoort dit toch te worden aangestipt. Wat zwart is, mag niet wit genoemd.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De plaats van den middenstand in het maatschappelijk leven. *)

I.

Onder de vele vragen, die het economisch leven van dezen tijd beroeren, en niet het minst ons als Christenen dringen, om bij het licht van 's Heeren Woord een antwoord te zoeken, dat het maatschappelijk geheel ten goede komt, neemt de middenstandsquestie een zeer belangrijke plaats in. Deze vraag is n.l. daarom van zooveel gewicht, omdat het hier niet alleen gaat om sociale verheffing of betere organisatie, maar ten opzichte van den middenstand het bestaansrecht in het geding is, en van meer dan een zijde gepredikt wordt, dat deze stand den langsten tijd op aarde geleefd heeft. Velen voorspellen en begeeren deze verdwijning, en ook in Christelijke kringen zijn er, die het allerminst zouden betreuren, wanneer de middenstand, zij het dan een zachten dood stierf, en zijn taak door anderen werd overgenomen.

Is dat sterven nu gewenscht?

Is het voor het welzijn van de maatschappij, wier berleving inzonderheid den Christen ter harte moet gaan, noodzakelijk, dat het bovengenoemde ideaal verwezenlijkt wordt? Deze vragen wil ik kortelings onder oogen zien, en ik begin daartoe met een andere, zeer begrijpelijke vraag: Wat is eigenlijk de middenstand? Wie behooren daartoe? Hoever strekt hij zich uit? Wanneer wij alleen op het woord zelf blijven zien, en ons slechts tot de etymologische verklaring bepalen, duidt dit begrip hen aan, die een middenpositie innemen, de middenmoot in het maatschappelijk organisme vormen, en tusschen het grootkapitaal aan den eenen en de arbeiders aan den anderen kant instaan.

Maar dan zijn er talloos vele middenstanders.

Dan kunnen tot deze klasse gerekend worden alle ambtenaren en onderwijzers, alle journalisten en technici, alle renteniers en loder, die niet bij een van de beide uiterste groepen thuishoort, maar in dezen zin wordt het woord middenstand onder ons niet opgevat. Dit begrip heeft historisch zich ontwikkeld. Het heeft zich beperkt en begreund, en als wij over den middenstand spreken, denken wij aan den handelsdrijvende en industrieelen middenstand. Zelfs de landbouwende middenstand valt er gewoonlijk buiten. Dien rekenen wij bij deze categorie niet. Die heeft ook gansch andere bestaansvormen en bestaansvoorwaarden, andere noden en eischen, en ik blijf dus geheel in de lijn, wanneer ik mij alleen bepaal tot, om het eens kort te zeggen, de klein-industrie en den winkelstand.

Welke burgers behooren tot die beide groepen?

Wat de laatste betreft, den stand der kleine kooplieden, zegt prof. Aengenent in zijn „Leerboek der Sociologie“ (2e druk, p. 272), dat tot hen alleen mogen gerekend worden, de degelijke winkeliers. „Vanzelf, zoo gaat hij verder, vallen daardoor buiten den middenstand degenen, die zonder de minste kennis van zaken een winkeltje opzetten, dat wel bestemd is hen uit den oogenblikkelijken nood te redden, maar in werkelijkheid den nood voortdurend doet stijgen. Ook vallen er buiten de groot-handelaars en grossiers. Doch wanneer dezen tevens winkeliers zijn en dus gemeenschappelijke belangen hebben met den kleinhandel, dan kunnen zij zich ook tot den middenstand rekenen. Praktisch kunnen er natuurlijk grensgevallen voorkomen, waarin het moeilijk is, te beslissen, of iemand tot den middenstand behoort of tot den stand der kapitalisten.“

Dit laatste geldt ook van den industrieelen middenstand.

*) Voor de Christelijke Middenstandsvereniging te 's-Gravenhage hield ik over dit onderwerp een lezing. Het verzoek kwam tot me, om dit referaat te publiceren, en ik meende, dat mijn speciale rubriek in „De Reformatie“ zich daartoe wettend leende. Hier en daar heb ik enkele aanvullingen of wijzigingen aangebracht.

Ook hier zijn de grenzen moeilijk precies te trekken.

Er is wel gestreden over de vraag, wie tot deze categorie gerekend moeten worden en wie niet, maar Dr. Nouwens, de bekende Roomsche voorvechter der Middenstandsbelangen, heeft m.i. terecht opgemerkt, dat in deze quaestie het gezond verstand veel duidelijker en vollediger antwoord geeft, dan uitgebreide definities, want deze rieken meer naar de studeerkamer, dan dat zij blijken geven van practischen zin. Vast staat echter voor ons wel, dat de industriele middenstand de nijverheidsdrijvende van bescheiden omvang omvat, waarin doorgaans de patroon zelf meewerkt, en de handelsdrijvende middenstand zijn grenzen spant om de winkeliers en het kleinere koopmansgilde.

Na deze grensbepaling kom ik tot een tweede vraag.

Wat doet nu de middenstand?

Welke functie verricht hij in het maatschappelijk leven?

Is hij inharent aan de maatschappij?

Op die laatste vraag kan ontkennend worden geantwoord, want de middenstand is er niet altijd geweest. In Israël merken wij er weinig van. In de gansche oudheid is deze middenklasse, zooals zij thans functioneert, niet bekend, doch zij komt pas in de middeleeuwen in West-Europa tot ontwikkeling. Wanneer de kruistochten voorbij zijn en de macht van adel en geestelijkheid gebroken is, gaat de vrijgeworden burgerstand zich alom in volle kracht ontwikkelen, en die middenstand krijgt zelfs een publiek-rechterlijk karakter. In zijn gilden georganiseerd vormt hij een macht, die zich tegenover de verdwijnende overheersching van den adel met alle kracht doet gelden, en hij verwerft tal van rechten en privileges, die den grondslag vormen voor een vrije en bloeiende ontwikkeling.

Over die gilden spreek ik nu niet.

Wel is hun betekenis van genoegzaam gewicht om daarover in den breede te handelen, en wel blijft hun bloei en krachtontplooiing, hun invloed op het politieke en sociale leven in de Nederlanden een schoone bladzijde in de historie van den Middenstand, die het geslacht van onze dagen moet beschamen en tot hooger energie prikkelen, maar het zou mij te ver voeren, wanneer ik deze historische opmerking gang uitspinnen, en op dit onderwerp nader inging.

Het is voor ons de vraag welke taak de middenstand thans verricht.

Hij heeft zich, al is het door veel schommeling en zorgen staande kunnen houden, en het is van belang te weten wat hij eigenlijk doet. Die taak ligt m.i. opgesloten in den naam zelf, want de middenstand staat in den vollen zin des woords midden in het leven. Hij doet dienst als tusschenschakel. Hij is de tusschenpersoon tusschen producent en consument. Hij, en nu denk ik met name aan den handelsdrijvende middenstand, is in hoofdzaak belast met de distributie der goederen, die hij van de groote hoofdbrommen verdeelt over degenen, die ze noodig hebben voor de vervulling hunner stofelijke en geestelijke behoeften. En al is het nu, dat de arbeid van den industrieelen middenstand een ander karakter draagt, en bij hem die mediaire functie niet zoo sterk uitkomt, toch mag niet vergeten worden, dat de klein-industrieel doorgaans er zelf winkelier en koopman bij is. Wat hij produceert, brengt hij meestal zelf aan de markt en tot de consumenten, en daarom mag en kan hier de scheidingslijn niet zoo scherp worden getrokken.

De praktijk leert wel anders.

Hier ontmoeten de verschillende terreinen elkaar telkens.

Hier loopt keer op keer het tweevoudig gebied in elkaar over, en, waar de zaken zoo staan, meen ik het beeld van de tusschenschakel te kunnen handhaven.

Hieruit blijkt reeds terstond de groote betekenis van den middenstand, als lid van het maatschappelijk organisme. Door deze taak van „bemiddelend“ te verrichten, en tusschen links en rechts, bezit en niet-bezit, kapitaal en consumenten in te staan en als trait-d'union te werken, vervult hij een functie, die voor de richtige ontwikkeling van het sociale leven van niet te miskennen waardij is. Reeds nu wil ik opmerken, om later hierop terug te komen, dat deze positie en deze arbeid een der voornaamste oorzaken geweest zijn van het feit, dat de uiterste groepen niet met volle kracht tegen elkaar zijn gebotst. Zonder die middenpartij zouden er veel meer conflicten ontstaan, en het maatschappelijk leven een toonbeeld van de grootste verwarring geworden zijn. Want neemt men deze tusschenschakel weg, dan geschiedt een van beiden: of de groot-producent, het massa-kapitaal overheerscht de breede massa der consumenten, en vae victis! wee dan den overwonnenen, of de laatsten krijgen de macht in handen, en dan gaan wij den weg der coöperatie en der Staatsbemoeiing op.

Geen van beide zijn m.i. te verkiezen.

Noch het een, noch het ander.

Over het eerste zijn wij het allen terstond eens, en wat het laatste betreft, is dit een gelukkige bate van de sombere en droeve oorlogsjaren, dat we het Staatsbedrijf en de regeringsdistributie, hoe noodzakelijk ze ook was en hoe goed ze mis-

schien gewerkt heeft, niet terugwensen en over haar algeheele verdwijning ons nog steeds verheugen.

Doch, zoo loop ik te ver vooruit.

Ik hoop straks over deze dingen nog uitvoeriger te handelen, en kom nu aan het tweede punt, n.l. de plaats en de functie van den middenstand, tot een derde vraag, of er n.l. voor deze klasse in de hedendaagsche maatschappij, met al haar veranderingen en woelingen, met al haar behoefte aan reorganisatie en opbouw, nog wel een plaats is.

Is de middenstand te handhaven?

Kan voor hen nog het pleit gevoerd?

Hierover hoop ik een volgend maal te spreken.

DIJK.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Predikanten en de Zending.

In het rapport op de Wereld zendingconferentie te Edinburg 1910 over The Home Base (de zendingactie in het moederland), worden de predikanten schijnbaar onvriendelijk het crux, d.w.z. het kruis der zending genoemd. Men gaf er mee te kennen, niet dat de predikanten onder het „kruis“ der zending gebogen gaan, ook niet, dat zij den bloei der zending in den weg staan, maar dat het voor de leiders der zendingen actie een probleem is op welke wijze zij de predikanten aan die actie zullen kunnen doen deelnemen. Volgens dit oordeel staan zij er dus voor een groot deel buiten, en laten het werk over aan degenen, die in dezen meenen een roeping te hebben; zij zelf houden zich afzijdig.

Is deze uitspraak juist? of heeft de conferentie van Edinburg schromelijk overdreven? Mij dunkt, dat wij in onze Geref. kerken dit brandmerk niet zoo maar op onze predikanten mogen drukken. Hierin hebben wij reeds dadelijk een tastbaar resultaat van het kerkelijk maken der zending. In onze classicale, provinciale en synodale zendingcommissies zitten toch hoofdzakelijk, zelfs meestentijds alleen predikanten. Daardoor worden zij gedwongen, indien dit noodig mocht zijn, zich op de hoogte te stellen der zendingzaken.

In het buitenland echter, en ook ten deele in de kerken in ons land, waarin de genootschapszending bloeit, worden de predikanten meer of minder terecht als het crux der zending beschouwd. En zouden sommigen onzer predikanten ook niet den titel van „kruis“dominé moeten dragen?

De bekende heer L. J. v. Wijk, voorz. van den Zendingstudie-raad en secr. van het Ned. Bijbelgenootschap heeft in een rede op de Alg. Ned. Zendingconferentie te A'dam 1912 over „Wat moet gedaan worden om belangstelling te wekken voor het werk der zending“, deze getypeerde predikanten ietwat in bescherming genomen. Trouwens, op de Wereld-Conf. van Edinburg waren ook talrijke oorzaken opgesomd, welke de terughouding der predikanten verklaarbaar maken. Zij hebben toch over het algemeen veel te veel te doen; twee preken in één week te maken is al weerkarheid op zichzelf; daarbij komen de dikwijls talrijke catechisaties, het ziekenbezoek, de begrafenissen, de vergaderingen, de vrije studie enz. Zoo is het voor velen totaal onmogelijk zich nu ook nog in den wijdvertakten arbeid der zending eenigszins naar behooren in te werken.

In de bespreking, die op het referaat van den heer van Wijk volgde, merkte ds. P. E. Barbas op, dat de inleider zoo vriendelijk geweest was de predikanten wat in de hoogte te steken, en hij zelf ook niets ten nadeele van hen wilde zeggen, maar dat hij toch wel meermalen verbaasd stond over de onkunde van de voorgangers der gemeente; hoe dikwijls hoort men hen, in het gebed voor onze zending, voor de heidenen bidden! Weten zij dan niet, dat wij hoofdzakelijk onder Mohamedanen arbeiden? Hij (ds. Barbas) had eens in enkele gemeenten voordrachten over de zending gehouden, en overal waren de predikanten „verhindert“ om tegenwoordig te zijn. Ook had hij ondervonden, dat predikanten op de kaart der zendingen velden van het Ned. Zendinggenootschap niet konden vinden.

Het oordeel van ds. H. Dijkstra over de predikanten, tenminste die onzer kerken, luidt heel wat gunstiger. Hij toch schrijft in zijn „Zendingsgids voor predikanten en onderwijzers“ in „De Macedonier“ van Oct. 1914: „Er is een tijd geweest, dat men tal van predikanten kon ontmoeten, die met het leukste gezicht van de wereld verklaarden, dat zij niets van de zending wisten. Die tijd is gelukkig voorbij. De predikanten belijden hun onkunde niet meer... Alle predikanten weten iets van de zending, begrijpen, dat zij er iets van weten moeten, en bejveren zich er wat van te weten te komen.“ Ik denk, dat sommigen bij het lezen van zulke woorden als „bejveren“ wel blozen zullen. Op de predikanten-conferentie van Zeeland werden dezen zomer heel andere tonen beluisterd, en beleed menigeen zoo niet zijn onkunde, dan toch zijn gebrek aan kennis van de zendingzaken. Het schijnt ons toe, dat ds. Dijkstra, die meer dan eenig ander in de zending thuis is, zijn woorden ironisch bedoeld heeft, tenminste dat „bejveren“!

Het is verre van ons om te zedemeesteren; wij noemden reeds enkele oorzaken op, die de weinige zendingkennis bij de leidslieden der kerk alleszins